

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Кафедра філософії, історії України та політології

Методичні вказівки
для практичних занять з курсу:
«ОСНОВИ НАУКОВО- ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Для здобувачів інституту: українсько-німецького навчально-наукового
Рівень підготовки – перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність – 035 Філологія
Освітня програма – Германські мови та літератури (переклад включно),
перша - англійська

Затверджено на засіданні кафедри
філософії, історії України та політології
Протокол № 1 від 28 серпня 2024 р.

Методичні вказівки для практичних занять з курсу: «Основи науково-дослідницької діяльності» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія, освітня програма – Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська / Сухотеріна Л. І. Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2024. 20 с.

ПЕРЕЛІК І ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Наука як продуктивна сила. Предмет і об'єкт науки як сфери людської діяльності. Сутність і функції науки.

Мета заняття: ознайомити здобувачів з поняттям наука і показати місце і роль науки в людській цивілізації.

План

1. Наука як особливий вид пізнавальної діяльності наукової діяльності в сучасній Україні.
2. Ретроспективний огляд розвитку науки.
3. Особливості розвитку науки в Україні.

Методичні вказівки.

Наука як особливий вид пізнавальної діяльності наукової діяльності в сучасній Україні. Наука є складною і полівекторною, особливою формою людської діяльності, яка сформувалася історично і має своїм результатом цілеспрямовано відібрані факти, гіпотези, теорії, закони і методи дослідження, які обґрунтовують знання про світ, щоб відповідно до них об'єкти могли трансформуватися у людській діяльності для практичного розвитку цивілізації. Виходячи із цього, необхідно вміти розкривати предметність і об'єктивність як найважливіших характеристик науки щодо, загалом, способу розгляду світу. Наведеними прикладами вміти пояснити основну мету науки, яка полягає у тому, щоб отримувати нові знання та використовувати їх у практичному освоєнні світу, для його цивілізаційного прогресуючого поступу. Уміти проаналізувати етапи отримання наукової продукції та види наукової діяльності.

Ретроспективний огляд розвитку науки. Розкрити особливості першої форми науки – науки античного світу, або протонауки, предметом якої була вся природа в цілому, коли почали з'являтися першооснови хімії, математики (арифметики і геометрії), астрономії.

Проаналізувати науково-філософську систему Аристотеля всередині якої починають формуватися нові самостійні наукові дисципліни, методи пізнання природи і людини у переході від середньовічного (теоцентричного) до нового (антропоцентричного) бачення світу.

Охарактеризувати історичні періоди розвитку науки, зокрема, перший: середина XV ст. – середина XVI ст.; другий: середина XVI ст. – до кінця XIX ст.; третій: початок XX ст. – до нашого часу, та який у цих періодах існував взаємозв'язок науки із технікою, виробництвом і суспільною практикою.

Уміти висвітлити найважливіші винаходи, відкриття і внески у світову науку українських вчених, зокрема й у галузі філології.

Розкрити національну класифікацію наук в Україні та найголовніші критерії і вектори державної політики сучасної України з наукової та науково-технічної діяльності. Висвітлити пріоритетні напрямки науково-технічного розвитку, зокрема прикладних наукових досліджень, а також психологічних методів для теоретичних досліджень і суспільної практики для сучасної України, для її сьогодення.

Контрольні запитання та завдання:

1. Дайте визначення поняття «наука»?
2. Що є основною метою науки?
3. Що таке наукова діяльність і які її етапи?
4. Які є види наукової діяльності та коротко розкрийте їхній зміст?
5. Висвітліть розвиток наукових знань в античний період.
6. Розкрийте зміст науково-філософської системи Аристотеля.
7. Висвітліть основні вектори системи наукових досліджень в добу Відродження.
8. Розкрийте періоди розвитку науки у XV–XXI століттях.
9. Які визначні наукові відкриття і винаходи українських вчених вам відомі?
Наведіть приклади та їхнє застосування у суспільній практиці.
10. Які основні аспекти державної політики України з наукової та науково-технічної діяльності?
11. Якими нині є пріоритетні напрямки прикладних наукових досліджень для України?
12. Якими у наш час є пріоритетні методи для теоретичних досліджень і суспільної практики в Україні?
13. Які головні інституції в Україні здійснюють державне регулювання наукової діяльності?

Практичне заняття 2. Види, система обґрунтування доцільності проведення наукового дослідження.

Мета заняття: ознайомити здобувачів з поняттям наукове дослідження, показати специфіку наукового дослідження.

План:

1. Класифікації наукового дослідження
2. Структура наукового напрямку

3. Етапи науково- дослідної роботи

Методичні вказівки.

Класифікація наукових досліджень. Мета наукового дослідження – всебічне, достовірне вивчення об'єкта, явища, процесу, їх структури та зв'язків на основі розроблених в науці принципів та методів пізнання, а також отримання та впровадження в практику (виробництво) корисних для людини результатів дослідження.

Будь-яке наукове дослідження має свій об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом наукового дослідження являється матеріальна або ідеальна система, яка вивчається за допомогою експериментальних або теоретичних методів. Предметом наукового дослідження являється структура досліджуваної системи, закономірності взаємодії елементів всередині системи та поза нею, закономірності розвитку системи, її властивості та ін. Наукові дослідження класифікують:

а) по видах зв'язку наукової теми з виробництвом та ступенем важливості теми дослідження для народного господарства;

б) по цільовому призначенню, джерелу фінансування та тривалості ведення дослідження.

По видах зв'язку з суспільним виробництвом наукові дослідження діляться на:

- роботи по створенню нових технологічних процесів, машин, конструкцій;

- роботи, зв'язані з підвищенням ефективності виробництва;

- роботи, зв'язані з покращенням умов праці людей;

- роботи, направлені на розвиток особистості людини та ін.

За цільовим призначенням виділяють три види наукових досліджень: фундаментальні, прикладні та просто наукові розробки.

Фундаментальні наукові дослідження – направлені на відкриття та вивчення нових явищ та законів природи, на створення нових принципів досліджень. Їх метою є розширення наукових знань суспільства, встановлення тих фактів та законів, які можуть бути використані в майбутньому в практичній діяльності людини. Такі дослідження ведуться на межі відомого та невідомого, вони мають найбільшу ступінь невизначеності.

Прикладні дослідження – направлені на знаходження способів використання відомих законів природи для створення нових та вдосконалення існуючих засобів та способів людської діяльності.

Їх мета – встановлення того, як можуть бути використані наукові знання на практиці, які отримані в результаті фундаментальних досліджень.

Прикладні дослідження, в свою чергу, діляться на пошукові, науково-дослідні, дослідно- конструкторські.

В результаті фундаментальних та прикладних досліджень формується нова наукова та науково- технічна інформація. Ціленаправлений процес

перетворення такої інформації в форму, яка може бути впроваджена у виробництво, називається розробкою.

За ступенем важливості для народного господарства наукові дослідження поділяються на:

- важливіші (пріоритетні) – роботи, які виконуються за постановою Кабінету Міністрів України, постановою Президії НАН України;
- роботи, які виконуються за планами галузевих міністерств та відомств;
- роботи, які виконуються за ініціативою та планами окремих науково-дослідних організацій.

В залежності від джерела фінансування наукові дослідження поділяють на держбюджетні, госпдоговірні та нефінансові.

Держбюджетні наукові дослідження фінансуються із фондів (засобів) державного бюджету (вони можуть бути фундаментальні, прикладні, пошукові та ін.). Госпдоговірні дослідження фінансуються організаціями-замовниками (міністерствами, заводами, підприємцями) на основі господарських договорів. Нефінансові наукові дослідження проводяться за ініціативою окремих науковців (наприклад, викладачів вузів), або в рамках наукового співробітництва між різними організаціями.

Кожна науково-дослідна робота відноситься до певного наукового напрямку.

Під науковим напрямком розуміють розділ науки, або комплекс наук, в області яких ведуться наукові дослідження. В зв'язку з цим розрізняють технічний, біологічний, хімічний, екологічний, еколого-медичний, еколого-соціальний, фізико-технічний, соціальний, історичний та інші наукові напрямки.

Таким чином, основою наукового напрямку являється спеціальна наука або ряд наук, які входять в ту або іншу галузь, а також спеціальні методи та технічні засоби (прилади), які використовуються в процесі дослідження (наприклад спектроскопія), або виробництва в яких ведуться наукові дослідження (газотурбобудування та ін.).

Структура наукового напрямку. Структурними одиницями наукового напрямку являються комплексні проблеми, проблеми, теми, наукові питання.

Комплексна проблема – це сукупність проблем, об'єднаних єдиною метою. Проблема – це сукупність складних теоретичних та практичних задач, вирішення яких назріли в суспільстві. З соціально-психологічних позицій проблема – це протиріччя між суспільною потребою в знанні та відомими шляхами його отримання.

Проблема виникає тоді, коли людська практика зустрічає труднощі в досягненні мети.

Тема наукового дослідження є складовою частиною наукової проблеми. В результаті досліджень по темі одержують відповіді на певне коло питань, які охоплюють частину проблеми.

Узагальнення результатів відповідей по комплексу тем може дати вирішення наукової проблеми.

Під науковими питаннями розуміють дрібні наукові задачі, які мають відношення до конкретної теми наукового дослідження.

Вибір наукового напрямку, проблеми, теми наукового дослідження, постановка наукових завдань та питань, які треба розв'язати, являється надзвичайно відповідальною задачею. Вибраний напрям, мета дослідження повинні бути актуальними, пов'язаними з потребами виробництва, суспільства, або певної галузі науки.

Вибрана тема дослідження повинна містити наукову новизну, інакше вона може перетворитись в плагіат уже проведеного колись дослідження. Для цього необхідно добре знати стан наукових розробок в даній галузі досліджень, знати літературу, мати певні нароби по вибраній темі досліджень.

Вибрана тема досліджень повинна мати практичну цінність, яка виражається в рекомендації до запровадження результатів дослідження, в запровадженні нової технології, методики, пристрою у виробництво, або запропонуванні нового методу чи теорії у випадку теоретичної розробки наукової теми дослідження, що відзначає престиж вітчизняної науки.

Таким чином, основними вимогами при виборі наукового напрямку чи теми дослідження являються: актуальність, наукова новизна та практична цінність!

Кожний науковий колектив (ВУЗ, НДІ, відділ, кафедра) мають свій науковий напрям (профіль), який склався традиційно, кваліфікацію працівників у вибраній галузі науки, компетентність, що сприяє накопиченню досвіду при проведенні досліджень, підвищує теоретичний рівень та якість наукових досліджень.

В багатьох випадках при виборі теми дослідження виникає потреба вибрати найбільш перспективну, економічно обґрунтовану тему дослідження. В такому випадку необхідно провести оцінку ефективності пропонованих тем численними критеріями. Приклади проведення оцінки економічної ефективності наукової теми дано в темі 7.

Етапи науково-дослідної роботи. Науково-дослідна робота виконується у певній послідовності:

1) Спочатку формулюється тема дослідження, яка є результатом загального ознайомлення з проблемою, в рамках якої треба буде виконати дослідження. При цьому розробляється основний вихідний передплановий документ – техніко-економічне обґрунтування теми (ТЕО). Тільки при наявності такого обґрунтування можливе подальше планування та фінансування теми замовником.

В першому розділі ТЕО вказуються причини даної розробки (теми), приводиться короткий літературний огляд по вибраній темі, де вказується сучасний стан проблеми та раніше отримані результати, а також підкреслюються ще не вирішені питання. Сюди входять патентна проробка теми та визначається доцільність закупки ліцензій.

На стадії складання ТЕО встановлюється область використання отриманих результатів, можливість їх реалізації в певній галузі науки і техніки, визначається потенціальний економічний ефект від впровадження НДР, тощо. В результаті складання ТЕО робиться висновок про доцільність і необхідність виконання науково-дослідної роботи. Розроблене ТЕО затверджується галузевим міністерством (для вузів Міністерством освіти і науки України).

2) Після затвердження ТЕО конкретизуються цілі та задачі дослідження, вибираються методи дослідження (експериментальні, теоретичні та ін.). Метою теоретичних досліджень являється вивчення фізичної суті досліджуваного об'єкта, створюється фізична, хімічна модель предмета або процесу, розробляється математична модель і аналізуються отримані таким чином попередні результати.

Перед проведенням експериментальних досліджень ставляться конкретні задачі, вибираються методики та програми експерименту. Ефективність експерименту суттєво залежить від вибору засобів вимірювання (від приладів). При цьому треба мати на увазі, що при розв'язку поставлених задач необхідно використовувати методики та інструкції ДСТУ.

3) Після вибору методик дослідження складається робочий план, де вказано строки дослідження, об'єм експериментальних робіт на кожному етапі, строки виконання, авторів виконання та ін.

4) Після завершення теоретичних та експериментальних досліджень проводиться аналіз отриманих результатів, співставляються отримані експериментальні результати з теоретично обґрунтованими, уточнюється модель, при необхідності проводяться додаткові експерименти. На завершенні цього етапу формулюються наукові та виробничі висновки і складається науково-технічний звіт згідно вимог ДСТУ.

5) Останнім етапом розробки наукової теми є впровадження результатів дослідження у виробництво. Цей процес надзвичайно важкий, трудомісткий і може тривати декілька років. Він залежить не тільки від зусиль науковців, але і від цілої низки інших факторів, таких як зацікавленість споживача результатів НДР, фінансування, забезпечення обладнанням, підготовленими кадрами, тощо.

Впровадження завершується оформленням акту економічної ефективності результатів дослідження.

Контрольні запитання та завдання:

1. Актуальність, мета, об'єкт та предмет наукового дослідження.
2. Наукова новизна та практична цінність дослідження.

3. Класифікація наукових досліджень: по зв'язку з народним господарством, цільовим призначенням, джерелу фінансування, тривалістю дослідження.
4. Структура наукового напрямку дослідження.
5. Методи оцінки економічної ефективності наукового дослідження.
6. Етапи проведення наукового дослідження.
7. Польові експедиційні наукові дослідження та їх етапи.
8. Загальні вимоги до проведення експерименту.

Практичне заняття 3. Нормативно-правові та засади організації наукової діяльності в Україні.

Мета заняття: ознайомити здобувачів з системою науки в Україні. Розповісти про нормативно-правове регулювання наукової діяльності в Україні.

План

1. Нормативні документи що регулюють наукову діяльність в Україні.
2. Організація наукової діяльності в Україні.
3. Нормативні документи що регулюють наукову діяльність в Україні.

Методичні вказівки.

Нормативні документи що регулюють наукову діяльність в Україні. Нормативно-правова база регулювання наукової діяльності України складається як із законодавчих, так і підзаконних актів, а також включає внутрішні нормативні документи суб'єктів наукової діяльності. Їх характеристика наведена нижче.

Конституція України, прийнята на V сесії ВРУ 28.06.96 р. В ній визначено, що кожен має право на освіту (ст.53); громадянам гарантується свобода наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством (ст.54).

Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. № 2984-III. В ньому розкриваються засади підготовки наукових та науково-педагогічних працівників, зокрема, в аспірантурі, асистентурі-стажуванні та докторантурі; наукової та науково-технічної діяльності у вузі.

Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13.12.91 р. № 1977-XII визначає правові, організаційні та фінансові засади

функціонування і розвитку науково-технічної сфери, створює умови для наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку.

Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. № 1775-III визначає, що ліцензуванню підлягає професійна діяльність у сфері надання соціальних послуг.

Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.99 р. № 309, регламентує діяльність у галузі підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів і є обов'язковим для всіх вищих навчальних закладів та наукових установ України незалежно від їх підпорядкованості та форми власності.

Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.97 р. № 644, визначає порядок присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук та присвоєння вчених звань професора, доцента і старшого наукового співробітника.

Статутні документи науково-освітніх установ, зокрема, ВНЗ. В них детально регламентується діяльність цих установ в галузі науки: її тематика, організація, фінансування, координація наукових досліджень з іншими суб'єктами науки в Україні і за кордоном тощо.

Організація наукової діяльності в Україні. Наукова діяльність в Україні стикається з численними викликами. Серед них – недостатнє фінансування, еміграція кваліфікованих кадрів, застаріла матеріально-технічна база та бюрократичні перепони. Незважаючи на ці труднощі, є значні перспективи для розвитку.

Важливим є створення сприятливих умов для молодих науковців, модернізація наукової інфраструктури та посилення співпраці між державним і приватним секторами. Управління науково-технічним розвитком в Україні – це складна багаторівнева система, яка включає державні органи, науково-дослідні установи, підприємства та громадські організації. Схему управління можна представити наступним чином:

1. Державний рівень.

1.1. Верховна Рада України. Затверджує закони, що регулюють науково - технічну діяльність.

Приймає рішення про державний бюджет, в тому числі фінансування наукових програм.

1.2. Кабінет Міністрів України. Формує та реалізує державну політику в сфері науково-технічного розвитку. Координує діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

1.3. Міністерство освіти і науки України. Відповідає за формування та реалізацію державної

політики в сфері науки та інновацій. Забезпечує фінансування науково-дослідних установ і програм.

1.4. Національна академія наук України (НАН України). Координує фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Забезпечує інтеграцію науки та освіти.

2. Науково-дослідний рівень.

2.1. Державні та приватні науково-дослідні інститути. Виконують наукові дослідження та розробки в різних галузях. Співпрацюють з промисловим и підприємствами та іншими організаціями.

2.2. Вищі навчальні заклади (університети). Здійснюють наукові дослідження в рамках навчального процесу. Готують наукові кадри.

3. Промисловий рівень. 3.1. Науково-виробничі підприємства. Впроваджують результати наукових досліджень в виробництво. Розробляють нові технології та продукти.

3.2. Технологічні парки та інноваційні центри. Сприяють комерціалізації наукових розробок. Надають підтримку стартапам та інноваційним проектам.

4. Громадський рівень.

4.1. Професійні та наукові асоціації. Об'єднують науковців та фахівців за професійними інтересами. Впливають на формування наукової політики через експертні оцінки та консультації.

4.2. Громадські організації та фонди. Підтримують наукові дослідження та інноваційні проекти. Забезпечують фінансування та гранти для молодих науковців.

5. Міжнародний рівень. 5.1. Співпраця з міжнародними організаціями. Взаємодія з ЄС, ООН, ЮНЕСКО та іншими міжнародними інституціями. Участь у міжнародних наукових програмах та проектах. Участь в міжнародних конференціях, семінарах та наукових обмінах. Спільні дослідження з іноземними науковими установами. Ця багатогранність та взаємозв'язок різних рівнів управління науково -технічним розвитком в Україні. Кожен рівень відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування системи та сприянні розвитку науки та технологій. Наукова діяльність в Україні є важливою складовою економічно-соціального розвитку країни. В умовах глобалізації та інтеграції у світовий науковий простір, ефективне управління науково-технічним розвитком набуває особливої актуальності. Особливості організації наукової діяльності в Україні

включають багаторівневу систему управління, яка охоплює державний, науково -дослідний, промисловий, громадський та міжнародний рівні.

Державний рівень, зокрема Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Міністерство освіти і науки України, відіграє ключову роль у формуванні та реалізації державної політики у сфері науки та інновацій. Важливим елементом цієї системи є Національна академія наук України, яка координує фундаментальні та прикладні дослідження Науково-дослідні інститути та вищі навчальні заклади забезпечують проведення наукових досліджень та підготовку кадрів. Промислові підприємства та технологічні парки впроваджують наукові розробки у виробництво, сприяючи комерціалізації інновацій. Громадські організації та професійні асоціації також відіграють важливу роль, надаючи підтримку науковій діяльності та впливаючи на формування наукової політики. Міжнародна співпраця сприяє обміну знаннями та технологіями, що підвищує конкурентоспроможність української науки на світовому рівні. Проте, для досягнення високого рівня ефективності наукової діяльності в Україні необхідно подолати ряд викликів, таких як недостатнє фінансування, застаріла матеріально-технічна база та потреба в модернізації системи управління наукою. Посилення інтеграції з міжнародним науковим співтовариством.

Практичне заняття 4. Методи наукового дослідження.

Мета заняття: ознайомити здобувачів з методами наукового дослідження,

План

1. Поняття про методологію досліджень, види та функції наукових досліджень.
2. Методи та техніка наукових досліджень.
3. Методи емпіричного дослідження.
4. Методи теоретичного дослідження.

Методичні вказівки

Питання методології досить складне і тлумачиться по-різному, тому слід знати особливості цих тлумачень, функції методології, її види. Найчастіше методологію тлумачать як сукупність прийомів наукового дослідження, які застосовуються в науці. Натомість методіку розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом, тобто методика, це – засіб досягнення мети, спосіб дослідження явища, який визначає планомірний підхід до їх наукового пізнання та встановлення істини. Тому закономірно, що методика дослідження – це система правил використання методів, прийомів та способів для проведення будь-якого дослідження. Для наукового дослідження необхідний правильний вибір методів дослідження, а це вимагає добрих

знань класифікації, рівнів і груп наукового дослідження, які в свою чергу поділяються на окремі специфічні методи. Загалом, відповідно до цих рівнів, загальні методи пізнання умовно поділяють на три групи: методи емпіричного дослідження; методи теоретичного дослідження; методи досліджень на емпіричному і теоретичному рівнях.

Глибоке знання методів цих груп сприятиме для успішного написання наукових робіт, в тому числі курсових і дипломних, наукових рефератів, статей для наукових журналів тощо.

Контрольні запитання та завдання:

1. Дайте визначення поняттям «ідея» і «нова ідея».
2. Що таке методологія?
3. Дайте визначення методології науки.
4. Що таке методика?
5. Які функції виконує методологія?
6. Висвітліть три види методології?
7. Що таке метод і науковий метод?
8. Охарактеризуйте поняття «методика дослідження».
9. На які групи поділяються методи дослідження?
10. Розкрийте методи емпіричного дослідження.
11. Висвітліть методи теоретичного дослідження.
12. Охарактеризуйте методи дослідження на емпіричному і теоретичному рівнях.

Практичне заняття 5. Інформаційне забезпечення наукового дослідження.

Мета заняття: ознайомити здобувачів з інформаційним забезпеченням наукового дослідження. Показати специфіку різних інформаційних джерел.

План:

1. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень.
2. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі.
3. Техніка роботи зі спеціальною літературою.

Методичні вказівки.

Згідно теми важливо добре знати чим є інформація, зокрема наукова, та які її основні завдання, так як це важливо для процесу науково-дослідницької роботи, особливо, коли йдеться про накопичення фактичного та інших матеріалів. Загалом, основними джерелами наукової інформації є: монографії, збірники, періодичні видання, навчальна література, надруковані документи,

довідково-інформаційні фонди, довідково-пошукові апарати, інформаційні ресурси спільного користування тощо, тому необхідно знати їхнє наповнення, тобто, що входить до них. Але без знань галузей інформації, їхньої тематичної спрямованості, вийти на джерела інформації неможливо – це буде блукання в лісі. Тому тематичність галузей інформації, її знання, є направляючим вектором до джерел інформації, які, окрім того, ще поділяються на первинні та вторинні.

Загалом, в процесі підготовки та проведення наукового дослідження є такі етапи, зміст яких необхідно глибоко знати: етап накопичення наукової інформації; формування теми, мети і завдання дослідження та визначення проблеми, обґрунтування об'єкту і предмету, мети, головних завдань, гіпотези дослідження; теоретичне дослідження; проведення експерименту, опитування та інших методів.

Загальний аналіз алфавітних каталогів, в тому числі книг учених філологів, які знаходяться в Тернопільській обласній універсальній науковій бібліотеці (ТОУНБ).

Загальний аналіз систематичних каталогів, в тому числі із галузі психології, які знаходяться в ТОУНБ.

Загальний аналіз кодових індексів і зокрема тих, які стосуються психології, за універсальною десятиковою класифікацією (УДК) на базі ТОУНБ.

Розробка інформаційно-пошукового матеріалу (джерел): каталоги і WEB сторінки, на базі ДАОО – Державного архіву Одеської області.

Контрольні запитання та завдання:

1. Поняття про наукову інформацію.
2. Джерела інформації.
3. Загальний аналіз алфавітних каталогів, в тому числі книг вчених-філологів які знаходяться в науковій бібліотеці НУ Одеська політехніка.
4. Загальний аналіз систематичних каталогів, в тому числі в галузі філології, що знаходяться в науковій бібліотеці НУ Одеська політехніка.
5. Особливості роботи з інформацією в галузі філології в Інтернеті.

Практичне заняття 6. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження.

Мета заняття: ознайомити здобувачів з правилами оформлення наукової роботи. Особливу увагу приділити питанням впровадження результатів наукового дослідження.

План

1. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
2. Наукова монографія, наукова стаття, тези доповіді.
3. Реферат, доповідь, виступ, книги.
4. Методика підготовки та оформлення публікацій до видання.
5. Форми звітності.

Методичні вказівки

Подана до вивчення тема, акцентує увагу студента уже не на таких результатах науково-дослідницької роботи як курсова чи дипломна робота, про методику підготовки, написання і оформлення яких йшлося у попередній темі, а зобов'язує знати і вміти підготовляти, написати і оформляти види інших джерел науково-дослідницької роботи, зокрема таких як: монографія, статті, тези доповідей, підручники, навчальні посібники, реферати тощо. Крім зазначених, загально, основних елементів щодо видів результатів НДР, також необхідно чітко дотримуватися вимог видавничого оформлення видання того чи іншого зазначеного виду: вихідних відомостей, вихідних даних, випускних даних, які за участі автора НДР оформляють видавництва. Тому необхідно добре знати методичну структуру кожного виду НДР: наукової монографії, наукової статті, тез доповідей, тез статті, інформативного реферату, наукової доповіді, підручника, навчального посібника і навіть рецензії, анотації, відгуку. Ці останні три види є об'єктивними оцінюючими працями на той чи інший вид НДР включно на магістерську роботу, кандидатську і докторську дисертації.

Методичні прийоми викладу наукового матеріалу у зазначених видах НДР можуть бути різні: послідовними, цілісними (із опрацюванням кожного розділу), вибірковими (коли розділи досліджуються і пишуться окремо).

Необхідно добре знати етапи написання наукової праці, яких, загалом, виділяють кілька: формування задуму, теми і складання попереднього плану; відбір і підготовка джерельних матеріалів; групування матеріалів і поділ їх для розділів і підрозділів; проведення, якщо є необхідність, необхідних методів дослідження, наприклад, експерименту, анкетування, опитування-інтерв'ю тощо; опрацювання джерельних матеріалів; написання (синтеза) рукопису; опрацювання рукопису, в т. ч. його літературно-стилістична правка; оформлення рукопису, згідно відповідних вимог, та передача його у видавництво (у паперовому чи електронному вигляді).

Також потрібно знати вимоги та методику щодо підготовки інформації про дослідження та звіту про НДР, які повинні відповідати загальним вимогам, котрі передбачені держстандартом до відповідного виду робіт, а також, які використовуються усні форми впровадження науково-дослідної роботи.

Контрольні запитання та завдання

1. Що таке наукова публікація та які її головні функції?
2. Розкрийте групи науково-дослідних видань.
3. Яких необхідно дотримуватися вимог щодо видавничого оформлення видання?
4. Охарактеризуйте типи наукових монографій.
5. Висвітліть методичну структуру наукової статті.
6. Розкрийте методологію тез статті і тез доповіді.
7. Висвітліть методичний зміст видів рефератів.
8. Охарактеризуйте методику написання рецензії, анотації, відгуку.
9. Розкрийте методичний зміст наукової доповіді.
10. Висвітліть методичні вимоги до підручника і навчального посібника.
11. Охарактеризуйте методичні прийоми викладу наукового матеріалу.

Теми рефератів, доповідей, повідомлень:

1. Детальний методичний аналіз наукової монографії (на вільний вибір).
2. Методика написання наукової статті або тез до неї для університетського студентського наукового збірника.
3. Методика написання інформативного реферату.
4. Методика написання рецензії на такі види наукових досліджень: наукову монографію; підручник чи навчальний посібник; наукову статтю (вільний вибір до кожного виду).

Практичне заняття 7. Написання курсової та кваліфікаційної (магістерської роботи: вимоги до змісту та оформлення).

Мета заняття: ознайомити здобувачів з правилами написання курсової та магістерської роботи. Покроково показати етапи написання цих робіт.

План

1. Загальні положення.
2. Курсова і дипломна роботи: загальна характеристика, послідовність виконання та оформлення.
3. Етапи роботи над дослідженням та оформленням курсової та дипломної робіт.

Методичні вказівки

Тема розкриває всі елементи щодо підготовки, процесу виконання і оформлення таких конкретних і обов'язкових для студентів науково-дослідних робіт як курсова і дипломна. Успішне виконання таких НДР перш за все спирається на добрі знання курсу «Основи наукових досліджень», його методологічної і методичної бази. Загалом, це виконання здійснюється у кілька етапів: формується тема і мета; проводиться загальне ознайомлення із літературними джерелами, дотичними до теми, складається короткий план-проспект дослідження і загальний календарний план виконання НДР.

Виконання курсової роботи має за мету дати студентам навички проведення наукового дослідження, розвинути у них й навички творчої самостійної роботи, оволодіння загальнонауковими і спеціальними методами сучасних наукових досліджень, поглибленим вивченням будь-якого питання, теми навчальної дисципліни. Також виконання курсової роботи повинне сприяти поглибленому засвоєнню лекційного курсу і отримання навичок у галузі вирішення практичних завдань. Отож, курсова робота повинна бути логічно побудованою й мати характер цілісного й завершеного самостійного дослідження і складатися зі вступу, основної частини і висновків. Натомість дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання студента у вузі і є самостійною творчою роботою, яка носить, у нашому контексті, психологічний зміст дослідження, відбиває рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника, його здатність до професійної діяльності як фахівця. Загалом, у більшості випадків дипломна робота є поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Успішний захист дипломної роботи є підставою для присвоєння випускнику ЕКом кваліфікації відповідно до чинного «Переліку кваліфікацій» розробленого МОН України та видання йому державного документа про вищу освіту. Основними завданнями виконання дипломної роботи є: закріплення та поглиблення теоретичних знань та набуття умінь самостійного вирішення конкретних завдань у різних галузях народного господарства, освіти, виховних закладах різноманітного профілю, силових структурах, центрах психологічно-соціальної реабілітації та допомоги тощо; набуття умінь самостійного аналітичного опрацювання та обґрунтування конкретних психологічних проблем у вищеперелічених установах; розвиток умінь студентами самостійно систематизувати та аналізувати літературу з теми, оволодіння методикою досліджень узагальнень та логічного викладу матеріалу.

Відповідно до цих загальних завдань, студент повинен ґрунтовно розкрити усі технологічні елементи дипломної роботи згідно із відповідними вимогами та процесом підготовки, написання і оформлення її, а також

вивчити своєрідну методику підготовки та процедури захисту дипломної роботи.

Контрольні запитання та завдання

1. Чим є курсова робота?
2. Які є складники етапів курсової роботи?
3. Висвітліть етапи виконання курсової роботи?
4. Чим є дипломна робота?
5. Які основні завдання виконання дипломної роботи?
6. Що повинен уміти студент при виконанні дипломної роботи?
7. Якими є загальні вимоги до дипломної роботи?
8. Якою має бути структура курсової і дипломної робіт?
9. Які елементи наповнюють підготовчий етап курсової і дипломної робіт?
10. Яким змістом повинні бути наповненні вступ, основна частина і висновки курсової і дипломної робіт?
11. Розкрийте оформлення списку використаних джерел.
12. Як оформлюються ілюстрації, таблиці, формули і д

Теми рефератів, доповідей, повідомлень

1. Методика виконання і оформлення курсової роботи.
2. Методика виконання і оформлення дипломної роботи.
3. Підготовка і процедура захисту дипломної роботи.
4. Технологічний зміст «Авторської довідки» дипломної (магістерської роботи).

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: підруч. для студентів економ. спец. вищих навч. закл. К.: Вища школа, 1997. 271 с.
2. Довідник здобувача наукового ступеня: збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / упоряд. Ю. І. Цеков. К.: Ред. «Бюлетеня ВАК України», 2000. 64 с.
3. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. 3-є вид., перероб. і допов. К.: ВД «Професіонал», 2005. 240 с.

4. Коломієць В. О. Як виконувати курсову роботу: метод. посіб. для студ. вищих педаг. навч. закл. К.: Вища школа, 2003. 69 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: Кондор, 2003. 192 с.
6. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. К., 1997. 56 с.
7. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ. курс., асп. і ад. / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учб. літ-ри, 2010. 352 с.
8. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації / уклад.: М. П. Гребенюк, Г. З. Шевчук. Луцьк: ВІППО, 2019. 60 с.
9. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. К.: [Б.В.], 2003. 116 с.
10. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс] – Електрон. дан. К.: Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12>, вільний. Назва з екрану.
11. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень К.: РНКЦ «ДІНІТ», 2000. 259 с.
12. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підруч. 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2004. 307 с.

Додаткова:

1. Герасін О. І. Електронні видання та Internet. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», кафедра природничих наук та інформатики. К.: Університет «Україна», 2010. 30 с.
2. Діденко А. Н. Сучасне діловодство: навч. посіб. 3-є вид. К.: Либідь, 2001. 384 с.
3. Документація. Звіти у сфері науки і техніки: Структура і правила оформлення: ДСТУ 3008-95. Введ. 23.02.95. К.: Держстандарт України, 1995. 38 с.
4. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1- 2003, ГОТ). Видання офіційне. К. : Держспоживстандарт України, 2007. 124 с. (Система стандартів з інформації, бібліотечної і видавничої справи).
5. Пастухов О. М. Авторське право в інтернеті. К.: Школа, 2004. 144 с.